

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ХАБАРШЫСЫ

Гуманитарлық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

ВЕСТНИК ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТА

Гуманитарная серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3439

№ 2 (2023)

Павлодар

**НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета**

Гуманитарная серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

KZ46VP400029271

выдано

Министерством информации и общественного развития
Республики Казахстан

Тематическая направленность
публикация материалов в области истории,
правоведения и общественных наук

Подписной индекс – 76131

<https://doi.org/10.48081/ZIGM2647>

Бас редакторы – главный редактор

Бегимтаев А. И.

к.полит.н.

Заместитель главного редактора

Шамшудинова Г. Т., *доктор PhD,*

ассоц. профессор

Ответственный секретарь

Турлыбекова А. М., *к.и.н., ассоц. профессор*

Редакция алкасы – Редакционная коллегия

Акишев А. А.,	<i>д.полит.н., профессор;</i>
Алтыбасарова М. А.,	<i>к.полит.н., доцент;</i>
Ветренко И. А.,	<i>д.полит.н., профессор (Россия);</i>
Шашкова Я. Ю.,	<i>д.полит.н., профессор, (Россия)</i>
Дронзина Т. А.,	<i>д.полит.н., профессор (София, Болгария)</i>
Абдикакимов М. Т.,	<i>доктор PhD</i>
Ермаханова С. А.,	<i>к.социол.н;</i>
Сағиқызы А.,	<i>д.филос.н., профессор;</i>
Кожамжарова М. Ж.,	<i>к.филос.н;</i>
Ахметова Г. Г.,	<i>к.филос.н., профессор;</i>
Уызбасва А. А.,	<i>доктор PhD;</i>
Аубакирова С. С.,	<i>доктор PhD</i>
Альмуханов С. Х.,	<i>к.филос.н., профессор;</i>
Кадыралиева А. М.,	<i>доктор PhD;</i>
Манасова М. М.,	<i>доктор PhD;</i>
Ахмеджанова Г. Б.,	<i>д.ю.н., профессор;</i>
Олжабаев Б. Х.,	<i>к.ю.н., ассоц. профессор;</i>
Ишеков К. А.,	<i>д.ю.н., профессор (Россия);</i>
Таштемханова Р. М.,	<i>д.и.н., профессор;</i>
Азербайев А. Д.,	<i>доктор PhD;</i>
Шокубаева З. Ж.	<i>(тех. редактор).</i>

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

«САЯСАТТАНУ» СЕКЦИЯСЫ

FTAMP 11.11.01

<https://doi.org/10.48081/QMMG4200>***Г. М. Каппасова**Торайғыров университеті,
Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.*e-mail: gulsara_k@bk.ru**ЖАСТАР САЯСИ ПРОЦЕСТІҢ ОБЪЕКТІСІ
ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК СУБЪЕКТІСІ РЕТІНДЕ**

Бұл мақалада жастардың саяси процеске қатысуы қарастырылады. Жастардың саяси өмірге және саяси процеске қатысуы мәселесі әрқашан өзекті болды. Бірақ, қазіргі уақытта, жаһандану, күрделі көші-қон қозғалыстары, жастардың білімі айтарлықтай артты, бұқаралық коммуникацияның соңғы заманауи құралдары, саяси режимдерді либерализациялау жағдайында бұл жас тобының рөлі салыстырмалы түрде өсті және онымен әлемнің барлық дерлік елдерінің саяси элиталары саналуы керек. Жастар орталықтарының, альянстардың кеңінен дамуы, білім алушылардың академиялық ұтқырлық бойынша алмасуы, әлеуметтік желілерге белсенді қатысу, оларды кәсіпкерлік қызметке қосылуы, нәтижесінде жастардың саясатқа деген қызығушылығын арттырады, олардың билікке, саясатқа, өз мемлекетінің даму перспективаларына деген өзіндік көзқарастарын қалыптастырады және тұтастай алғанда қазіргі саяси мәдениетті қалыптастырады. Жастар өздерінің мемлекетінің саяси өміріне белсенді қатысуы нәтижесінде саяси және кәсіби мансаптың қалыптасуына, саяси элитаға кіруге, өзін-өзі жүзеге асырудың толық мүмкіндігіне және белгілі бір өмірлік мақсатына жетуге көмектесетінін нақты түсіне бастайды.

Қазіргі уақытта жастардың әлеуметтік-саяси белсенділігі азаматтық қоғамның қалыптасуына, шын мәнінде құқықтық мемлекеттің қалыптасуына ықпал етеді, сондықтан жастарды мемлекеттің саяси процесіне одан да белсенді қосу қажет деген толық негізделген қорытынды жасауға болады.

Кілтті сөздер: мемлекет, саясат, жастар саясаты, саяси жаңғырту.

Кіріспе

Саясаттанушылар қазіргі жастардың саясатқа деген шынайы қызығушылығы бар екенін, олар қазіргі кезде мемлекетте және жалпы әлемде өзін көрсететін күрделі қоғамдық-саяси шындықтарды объективті түрде түсінуге тырысатынын жиі айтады. Жастар ел бастан кешіп жатқан саяси, қоғамдық және экономикалық өмірдегі тенденцияларды белсенді түрде талқылайды, қазіргі уақытта елде пайда болатын жаңалықтармен анықталады, саяси биліктің заң шығару бастамаларын кәсіби түрде талдайды. Мұның бәрі жастардың практикалық іс-әрекетінде расталады, бұл халықтың осы бөлігінің саяси мінез-құлқынан байқалады. Қазақстандық қоғамдағы жастар үлесінің едәуір артуын ескере отырып, жастардың қоғамдық және экономикалық белсенділігі ерекше байқалады және бұл жас қоғамның мемлекеттегі барлық саяси және экономикалық процестерге әсері туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Соңғы жылдары жастардың қоғамдық белсенділігінің артуы қазақстандық саясаттанушылардың жастардың өзі ағымдағы саяси процеске өз қатысуының қажеттілігі мен маңыздылығын нақты түсінетіндігіне қатысты пікірін растады, өйткені мұндай белсенділік олардың өзін-өзі жүзеге асыруына, өзін-өзі дамытуына, қажетті коммуникативтік дағдыларды игеруіне, саяси элита қатарына кіруіне, елдің одан әрі дамуына көмектесуіне нақты көмектеседі.

ҚР Президенті Қ-Ж.Тоқаевтың 2019 жылғы 20 желтоқсанда саяси жүйені одан әрі демократияландыру бойынша өткізілген ұлттық қоғамдық сенім кеңесінің екінші отырысында айтқан ұсынысы осы процеске жастардың неғұрлым белсенді қатысуын тіледі [1]. Президент елдің саяси жүйесін одан әрі реформалау қажеттігі туралы нақты айтты. Тек жаңартылған саяси жүйе халықтың саяси белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді және мұны ең алдымен партиялар мен сайлауға қатысты заңдарды өзгерту шеңберінде жасау қажет. Президент өз сөзінде жастардың саясатқа, әсіресе заң шығару процесіне және жергілікті өкілді органдарға келуін ынталандыруға шақырды. Жастар саясаты қазақстандық саяси қатынастар жүйесінде неғұрлым пысықталған болуға тиіс, ол қоғамдық жастар ұйымдары мен жастардың қалың бұқарасын жастар саясатын іске асыру процесіне тартқан жағдайда тиімді болады.

Материалдар мен әдістер

Мақала авторы осы мәселемен жұмыс жасау барысында әртүрлі әдістерді, соның ішінде аналитикалық, тарихи, салыстыру және синтез әдісін қолданды. Онымен қатар, тиісті теориялық және практикалық материалды

ұғынуға және қорытуға мүмкіндік беретін индуктивті, дедуктивті әдіс, қазіргі әлеуметтік-саяси жағдайды сипаттау үшін пайдаланылатын сипаттамалық әдіс, статистикалық әдіс және контент-талдау әдісі қолданылды.

Нәтижелер және талқылау

Қазіргі уақытта бүкіл әлемде саяси жүйелердің модернизациялық процестері жүріп жатқан кезде жастардың мемлекеттердің саяси өміріндегі рөлі туралы мәселе өзекті бола түсуде. Біріккен Ұлттар Ұйымының еңбек ресурстары департаментінің мәліметі бойынша, бүгінде планетада екі миллиардқа жуық жастар мен жасөспірімдер тұрады, яғни жер шарындағы халықтың 25 %-ы – жас ұрпақ. Бұл халықтың тіркелген, нақты саны, оның ішінде жас шамасы бойынша бақылана бастаған сәттен бастап БҰҰ-ның қолындағы мәліметтер бойынша әлемдік қоғамдастықтың бүкіл құрылымына қатысты халықтың ең үлкен қабаты

Сонымен қатар, жастардың ең көп пайызы үшінші әлем елдерінде байқалатынын, барлық жастардың 90 %-ға жуығы Африка, Оңтүстік-Шығыс Азия және Латын Америкасының азаматтары екенін нақтылау қажет, бұл өте алаңдатарлық, өйткені олар уақыт өте келе өз мемлекеттерін едәуір нығайта алады, әлеуметтік мәселелерді – экономикалық мәселелерді шеше алады, саяси жүйелерді жаңғыртуға, тіпті оларды жоюға қабілетті болады. БҰҰ Халық департаментінің мәліметі бойынша, ең жас халық Африкада, онда жастардың жалпы санының төрттен бірі тұрады. Бір қызығы, Африка тұрғындарының орташа жасы көптеген жылдар бойы 18-19 жасты құрады. Африкадағы жағдайды зерттейтін демографтар Африкадағы жас топтарының бұл арақатынасын экономиканың ауыр жағдайымен, антисанитариямен және қауіпті аурулардың таралуымен түсіндіруге болады деп санайды. Мұндағы ересектер арасында АИТВ жұқтырғандардың үлесі 10-нан 25-ке дейін % [2].

Азия мен Оңтүстік Америка елдерінде екі материктің тұрғындарының орташа жасы-31. Яғни, мұнда халық арасында үлкен жастар қабаты бар. Ауғанстандағы жағдайды зерттейтін әлеуметтанушылар таңқаларлық санды атайды: бұл елде азаматтардың орташа жасы небәрі 18,8 жасты құрайды. Шексіз саяси пертурбациялар, жиі ішкі жанжалдар, шет мемлекеттердің Ауғанстан істеріне белсенді араласуы осы Азия мемлекетінде ерекше тұрақсыз жағдай туғызды, өлім-жітім деңгейі жоғары, даму болашағына деген сенімсіздік, демек, өмір сүру ұзақтығы аз болды. Нәтижесінде-азаматтардың жалпы санындағы жастардың үлесінің артуы. Ал керісінше сурет басқа Азия елінде-Жапонияда ұсынылған. Бұл арал мемлекетінің халқы Азияның басқа елдеріне қарағанда едәуір үлкен – 47,3 жас.

Таяу болашақта әлем картасы жаһандық түрде өзгереді және егер демографиялық жағынан күрделі елдердің үкіметтері жас ұрпақтың

сұраныстары мен тілектеріне ойластырылған және прагматикалық түрде жауап бере алса, онда бұл мемлекеттің әл-ауқатын едәуір жақсартады. Бірақ егер БҰҰ-ның халық туралы баяндамасының авторлары жастар мәселелерін шешудің қолайлы жолдарын таба алмаса, онда әлеуметтік проблемаларды күтуге болады, олардың ішіндегі ең қиыны жастардың әлеуметтік наразылығы болады. Бұл тұжырымның дәлелі ретінде 2011 жылғы Египеттегі саяси жағдайды келтіруге болады [3].

Египет әлеуметтік революциясының алдында Тунисте белгілі оқиғалар болды. Бұл елде наразылық білдірген жастар заманауи бұқаралық ақпарат құралдарын, интернетті шебер қолдана отырып, наразылық қозғалысын басқара алды, саяси күш ретінде беделін түсірген және мемлекетте белгілі бір өзгерістерге қол жеткізген жергілікті оппозициялық партияларды саяси қатысудан шеттете алды. Жастар наразылығының шабуылында Тунис президенті Зин әл-Абидин елден кетуге мәжбүр болды.

Тунис жастарының нақты саяси әрекеттері мысырлық жастар массасын белгілі бір радикалды әрекеттерге шабыттандырды. Бұл саяси наразылық күшті экономикалық, әлеуметтік және саяси алғышарттар болды. Ең алдымен, саясаттанушылар Египет жастарының дәрежесі мен радикализмін талдай отырып, Махалляның өнеркәсіптік қаласындағы тоқымашылардың ереуілін басу фактісін еске түсіреді. Дәл сол кезде мысырлық ұлдар мен қыздар әлеуметтік желілер арқылы жастарды наразылық білдіруге шақырды, ереуілге шыққан жұмысшылармен ынтымақтаса отырып, «6 сәуір қозғалысын» ұйымдастырды. Египеттегі қайнаған революцияның негізгі қозғаушы күшіне айналған жастар болды. Бұл таңқаларлық емес.

Саясаттанушылар революцияға дейінгі соңғы жылдары осы жас тобының саны 2 есеге артқанын, елдің 19–22 жас аралығындағы мыңдаған жас азаматтары отанынан кетіп, одан тысқары жерлерге кеткенін атап өтті. Білік осы жылдар ішінде миллиондаған жаңа жұмыс орындарын құра алмады, ал экономиканың өсуінің баяулауы жағдайында жағдай одан сайын күрделеніп келеді. 2011 жылдың басында Египетте шамамен 2,5 миллион жұмыссыз болды, олардың жартысына жуығы 20 мен 24 жас аралығындағы адамдар. Олар 2011 жылғы революцияның негізгі қаңқасын, соққы күшін құрады [4].

Келесі онжылдықтарда мұндай процестер жаһандық ландшафтты өзгертуді: жастар әрқашан экономикалық, әлеуметтік және саяси өзгерістердің қозғаушы күші болды. Бұл өзгерістердің сапасы үшінші әлем үкіметтерінің жаңа буынның сұраныстарына жауап беру қабілетіне байланысты болады. Жастармен бірге білім мен жұмыс орындарына сұраныс артып келеді. Егер билік жастар қабатының мәселелерін барабар шеше алса, онда олар болашақта елдің әл-ауқатын едәуір жақсартады, саяси тұрақтылықты сақтайды. Әйтпесе,

әлеуметтік жарылыс болуы мүмкін. Египетте 2011 жылы «араб көктемі» [5] кезінде басталған революцияның себептерінің бірі жастардың демографиялық өсуінен туындаған орасан зор жұмыссыздық болды.

Қазіргі уақытта Үндістанда демографиялық дивиденд бар, өйткені халықтың 50 %-дан астамы 25 жасқа толмаған және 65 %-дан астамы 35 жасқа толмаған [6]. Егер Үндістанның саяси және экономикалық элитасы осы дивидендті ақылға қонымды және прагматикалық түрде қолдана алса, онда ел жақын арада гүлденген мемлекетке айналуы мүмкін. Үндістанға қарағанда 100 миллион жас азаматы аз Қытай өзінің демографиялық дивидендін пайдаланып, жастардың білім алуы және жастарды белсенді кәсіпкерлікке тарту үшін қолайлы жағдайлар жасай алды. Мемлекеттерді дамытудың әлемдік тәжірибесі халықтың құрылымындағы жастардың үлесі азайған кезде, бұл экономикалық өсу қарқынын бірден төмендетіп, саяси тұрақтылыққа қауіп төндіретінін анық көрсетеді.

Қазіргі Қазақстанның саяси және әлеуметтік-экономикалық дамуы жастардың мемлекеттің саяси шындығындағы елеулі рөлін айқындай түсуде. ҚР Статистика комитетінің мәліметінше, 2020 жылдың басында 14–28 жас аралығындағы жастар саны ел халқының жалпы санының 20,2 % – немесе 3 765 383 адамды құрады. Қалалық жерлерде 2 125 065 адам (56,4 %), ауылдық жерлерде – 1 640 318 (43,6 %) тұрады. Өңірлік бөліністе жастардың ең көп саны Түркістан облысында шоғырланған, бұл шамамен 465 699 адам, Алматы облысында – 392 855 адам және Алматы қаласында – 393 845, жастардың ең аз саны СҚО-да тұрады, бұл 100 548 адам. Жастардың жалпы санының 51 % – ы еркек жынысы, 49 % – ы әйел жынысы [7].

Қазіргі Қазақстанның қоғамдық және саяси дамуының объективті заңдылықтары жастардың елдің саяси өміріндегі маңыздылығының артып келе жатқанын көрсетеді. Бұл мақалада көтерілген мәселенің өзектілігін анықтайтын осы фактор. Қазақстандық жастардың саяси процестердің объектісі немесе субъектісі болып табылатындығына байланысты Қазақстандағы саяси жүйені жаңғыртудың қорытындысы едәуір дәрежеде тәуелді болады.

Бүгінгі күнде, Қазақстан өзінің дамуының аса маңызды және күрделі кезеңін бастан өткеруде, ол 2020 жылға қарай елдің өтпелі кезеңді түпкілікті аяқтағанымен сипатталады және енді Тәуелсіздік шеңберінде оң жаулап алуларды тұрақтандыру және одан әрі дамыту талап етіледі. Дәл осы қазақстандық жастар осы процестің негізгі қозғаушы Әлеуметтік және саяси күшіне айналуы тиіс.

Қазіргі жағдайда қазақстандық жастарды саяси қатынастар жүйесіндегі маңызды субъект деп атауға болмайды. Әрине, 21 ғасырдың басында өмірге

келген заманауи жас қазақстандық елдегі саяси процестің субъектісі, объектісі немесе құралы болып табылады ма? Қазақстанда ресми деректер бойынша 700-ге жуық жастар бірлестігі жұмыс істейді. Алайда олардың елдің саяси өміріне нақты қатысуы байқалмайды.

Ең белсенді қызметті Қазақстандағы үстем партияның құрылымдық бөлімшесі болып табылатын Нұр Отан – Жас Отан партиясының жастар қанаты жүргізеді. Ұйым 2008 жылғы 14 мамырда қоғамдық бірлестік нысанында құрылды [8], ол елдің қоғамдық-саяси жүйесін жаңғыртуды, экономиканы жедел дамытуды қамтамасыз ету мақсатында қазақстандық жастарды шоғырландыру міндетін қойды. Ұйым өзін елдегі барлық жастар қозғалысын басқаратын құрылым ретінде жариялады. Еліміздің саяси өміріне өзінің қатысуын одан әрі кеңейте отырып, ұйым мемлекеттің жоғары заң шығарушы органының жұмысына байыпты қатысатын «Қазақстанның жастар Парламентін» [9] құрды.

2003 жылы Қазақстанның ауыл жастарының проблемаларына назар аудару мақсатында «ауыл жастары одағы» қоғамдық бірлестігі құрылды. Қазіргі уақытта ауылда өз мүдделері, өзекті проблемалары бар екі миллионнан аз қазақстандық тұратындығын ескере отырып, өз проблемаларын шешу үшін жас ауыл тұрғындарын шоғырландырудың объективті қажеттілігі айқын көрінеді.

Кенес заманында қалыптасқан жастардың жазғы уақытта құрылыс отрядтарына бару дәстүрі ұмытылған жоқ және экс-президент Н. Ә. Назарбаевтың бастамасымен Қазақстанда 2005 жылы қайта жанданды. Бұл қозғалыс «Жасыл Ел» деп аталды және жыл сайын Қазақстанның студент және жұмысшы жастары арасында танымал бола бастады.

2020 жылы басталған коронавирустық пандемия елдегі тағы бір қоғамдық қозғалысты – жаппай еріктілікті тудырды. 2020 жыл еріктілер жылы деп аталды [10], ал жас қазақстандықтардың осы қызмет саласына қатысуы барлық жерде, өзекті және асыл болды. ЭКСПО-орталықтың аумағында барлық Волонтерлік қызметті дайындау, үйлестіру және қоғамдық мониторинг жүргізу үшін штаб құрылды. Қазақстан азаматтарының өмірін сақтап қалу үшін күресте дәрігерлерге көмек көрсетуге еріктілердің қатысу тәжірибесін жинақтай отырып, Президент Қ.-Ж. Тоқаев волонтер сияқты субъект туралы заңнаманы елдің құқықтық базасына енгізу қажеттілігі туралы идеяны білдірді.

Басқа жастар бірлестіктерінің құрылымы мен тиімділігін одан әрі талдауға және бағалауға болады. Бірақ жастар қозғалысы саласына бұл шағын экскурсияның өзі, жалпы алғанда, посткеңестік Қазақстанда қалыптасқан

саяси және қоғамдық қозғалыстардың екенін көрсетеді. Еліміздің жоғарғы заң шығарушы органында жас креативті Қазақстандықтардың жоқтығы байқалады, БАҚ мәліметтері бойынша олар жергілікті өкілді органдар деңгейінде де ерекше байқалмайды. Жастар ұйымдары көбінесе сайлау науқандары немесе ЭКСПО сияқты кез-келген маңызды мемлекеттік іс-шаралар, студенттік халықаралық ойындар және т.б. кезеңінде аздықтанды, сондықтан қоғамның, саяси элитаның осы әлеуметтік құрылымға саяси объект ретінде қатынасы және оны елдің саяси өміріне әсер ететін маңызды субъект ретінде қабылдамауы заңды.

Еліміздің саяси өміріндегі жастар ресурсын жандандыру міндеті жақында Қазақстанда саяси алаңдарда өрбіген белсенді талқыланатын мәселелердің біріне айналды. Тарихтан белгілі бір сәттерде жастар саяси өмірдің елеулі факторына ғана емес, сонымен қатар мемлекеттің қоғамдық-саяси жүйесін жаңғыртудың қалыптасқан үдерісіндегі басты субъектіге айналуы мүмкін екенін білеміз.

ҚР қазіргі президенті Қ-Ж. Тоқаевтың заңды шешімі қоғамдық қызмет тәжірибесі бар жас зияткерлік, креативті қазақстандықтарды Парламенттің жаңа құрамына міндетті түрде ұсыну туралы ұсыныс болды. Президент бұл міндетті айта келе, еліміздің жоғары заң шығарушы органына жас қазақстандықтарды енгізу қажеттілігін олардың аға буынға қарағанда әлдеқайда жақсы, түрлі салаларда, соның ішінде саяси салаларда инновациялық жобаларды енгізуге дайын екендігімен түсіндірді, олар неғұрлым ұтқыр және жігерлі, бұл Қазақстанның басты стратегиялық ресурсы. Бұл туралы жастар жылының жабылу салтанатында Қазақстан Президенті мәлімдеді

Қазіргі уақытта елде 4 миллионға жуық азамат 14 пен 29 жас аралығындағы жастар екенін ұмытпауымыз керек, бұл ел халқының төрттен бірін құрайды. Олар алдағы жылдары сайлау процесіне қатысып, жаңа заң шығарушы және атқарушы билікті, зияткерлік және ғылыми элитаны қалыптастыратын, ел азаматтарын оқытатын және емдейтін болады, елдің болашағы осы орасан зор жастар массасының белсенділігіне байланысты болады.

Қорытынды

Сонымен, адамзат қоғамының табиғаты жастарды өзінің жас дамуының белгілі бір деңгейінде алдыңғы ұрпақтар қол жеткізген нәрсені қабылдайтын жағдайға қойды. Материалдық, рухани байлық, адамгершілік құндылықтар, саяси жүйенің элементтерін қабылдау немесе қабылдамау, қазіргі саяси көшбасшыларды тану немесе сынау – мұның бәрін келесі ұрпақ қабылдайды. Ол саяси және күнделікті өмірдің барлық кешенін мұра етеді, бірақ ол бұрынғы ұрпақтарға қарағанда әлдеқайда өзгеше. Келесі буын жастары

неғұрлым білімді, қоршаған әлемге әлдеқайда кеңірек қарайды, өз талаптары мен тағдырын таңдауда еркін, әдетте бастапқы өмірлік капиталы жоғары. Әрине, жастар саяси билікке әлдеқайда талапшыл, ол объективті түрде қоғамдық өмірге белсенді қатысуға ұмтылады. Сонымен қатар, саяси, экономикалық, технологиялық дамудың қазіргі қарқыны өткен уақыттармен салыстыруға келмейтіндіктен, тез өзгеріп, дамып келеді. Бұл үдерістегі жастар, әрине, мемлекеттік биліктің және дәстүрлі саяси партиялардың саяси қызметінің объектісі ретінде қалмай, аса маңызды рөл атқарғысы келеді. Тек нақты саяси өмірге белсенді қатыса отырып, әр түрлі әлеуметтік салаға жан – жақты қосыла отырып, жастар белгілі бір қоғамға толықтай ене алады, маргиналды кезеңнен аз ауырады және өз міндеттерін орындай бастайды-қоғамды одан әрі жетілдіру.

Жастар саясаты жас ұрпақты саясат объектісінен субъектіге айналдыру қажеттілігін жан-жақты ескеретін осындай ойластырылған болуға тиіс. Қазіргі жастар мемлекеттің ішкі және сыртқы саясатының белсенді элементіне айналуға тиіс, ол мемлекеттік дамудың негізгі бағыттарын айқындауға тиіс, әртүрлі жастар ұйымдарын, қозғалыстарды қалыптастыру арқылы әртүрлі деңгейдегі барлық маңызды іс-шараларға қатысуға жағдайлар мен мүмкіндіктер жасау қажет. Жастарды саясат субъектілері қатарына қосудың тағы бір маңызды шарты жастар парламентаризмі болуы керек деп санаймын.

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 Мемлекет басшысы Қ-Ж. Тоқаевтың Ұлттық қоғамдық сенім кеңесінің екінші отырысында сөйлеген сөзі. 2019 жылғы 20 желтоқсан. [Электрондық ресурс]. – Кіру режимі : https://www.akorda.kz/kz/speeches/internal_political_affairs/in_speeches_and_addresses/memleket-basshysy-k-tokaevtyn-ulityk-kogamdyk-senim-kenesinin-ekinshi-otyrysynda-soilegen-sozi

2 Ключевые факты доклада ООН, которые объясняют роль молодежи в будущем мира [Электрондық ресурс]. Режим доступа : <https://vk.com/@pvbereg-kluchevye-fakty-doklada-onn-kotorye-obyasnyaut-rol-molodezhi?ysclid=m3y61nuzb1177892702>

3 Роль молодежи в египетской революции [Электрондық ресурс]. – Кіру режимі : <https://islamnews.ru/news-rol-molodezhi-v-egipetskoj-revoljucii>

4 **Коротаев, А. В., Зинькина, Ю. В.** Египетская революция 2011 года : социодемографический анализ // Историческая психология и социология истории. – 2011. – № 5. – С. 20.

5 От «Арабской весны» до Третьей мировой войны [Электрондық ресурс]. – Кіру режимі : <https://tass.ru/spec/arabspring>

6 **Моди, Н.** Индия самая молодая нация в мире [Электрондық ресурс]. – Кіру режимі : <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/18267479?ysclid=m3y7sykiuc860859445>

7 **Айгозина, Г.** Қазақстан жастары. Ұлттық статистика бюросы Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі. Нұр-Сұлтан, 2020. [Электрондық ресурс]. – Кіру режимі : https://new.cisstat.org/documents/20143/418462/5-Kazakhstan-onlineMeeting_youthStatistic_12-2020.pdf/3156f048-b783-8ea1-37a1-cc3903cbb8e2?t=1616660745268

8 «АМАНАТ» партиясының тарихы. [Электрондық ресурс]. – Кіру режимі : <https://amanatpartiasy.kz/history?lang=kz>

9 Биыл «Жастар парламенті» жобасы іске қосылады. [Электрондық ресурс]. – Кіру режимі : <https://egemen.kz/article/113818-biyl-zhastar-parlamenti-dgobasy-iske-qosylady>

10 Волонтер жылын жариялау туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2019 жылғы 26 тамыздағы № 135 Жарлығы. [Электрондық ресурс]. – Кіру режимі : <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1900000135>

REFERENCES

1 Memleket basshysy K-Zh. Tokaevtyн Yltyk kogamdyk senim kenesinin ekinshi otyrasynda sojlegen sozi. 2019 zhylyg 20 zheltoksan. [Speech by Head of State Kassym-Jomart Tokayev at the second meeting of the National Council of Public Trust]. [Elektrondyk resurs]. – Kiru rezhimi : https://www.akorda.kz/kz/speeches/internal_political_affairs/in_speeches_and_addresses/memleket-basshysy-k-tokaevtyн-yltyk-kogamdyk-senim-kenesinin-ekinshi-otyrysynda-soilegen-sozi

2 Klyuchevye fakty doklada OON, kotorye obyasnyayut rol molodyozhi v budushhem mira [Key facts from the UN report that explain the role of youth in the future of the world]. [Elektrondyk resurs]. Rezhim dostupa : <https://vk.com/@pvbereg-kluchevye-fakty-doklada-oon-kotorye-obyasnyaut-rol-molodezhi?ysclid=m3y61nuzb1177892702>

3 Rol molodezhi v egipetskoj revolyucii [The role of youth in the Egyptian revolution]. [Elektrondyk resurs]. – Kiru rezhimi : <https://islamnews.ru/news-rol-molodezhi-v-egipetskoj-revoljucii>

4 **Korotaev, A. V., Zin'kina, Yu. V.** Egipetskaya revolyuciya 2011 goda : sociodemograficheskiy analiz [Egyptian revolution of 2011: sociodemographic

analysis] // Istoricheskaya psikhologiya i sociologiya istorii. [Egyptian revolution of 2011: sociodemographic analysis]– 2011. – № 5. – S. 20.

5 Ot «Arabskoj vesny» do Tretej mirovoj vojny : [From the Arab Spring to World War III]: <https://tass.ru/spec/arabspring>

6 **Modi, N.** Indiya samaya molodaya naciya v mire [India is the youngest nation in the world] [Elektrondyk resurs]. – Kiru rezhimi : <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/18267479?ysclid=m3y7sykiuc860859445>

7 **Ajgozina, G.** Kazakstan zhastary. Ylttyk statistika byurosy` Kazakstan Respublikasy Strategiyalyk zhosparlau zhane reformalar agenttigi. Nur-Sultan, 2020. [Youth of Kazakhstan. Bureau of National statistics Agency for Strategic planning and reforms of the Republic of Kazakhstan] [Elektrondyk resurs]. – Kiru rezhimi : https://new.cisstat.org/documents/20143/418462/5-Kazakhstan-onlineMeeting_youthStatistic_12-2020.pdf/3156f048-b783-8ea1-37a1-cc3903cbb8e2?t=1616660745268

8 «AMANAT» partiyasynyn tarixy. [History of the «AMANAT» Party] [Elektrondyk resurs]. – Kiru rezhimi : <https://amanatpartiasy.kz/history?lang=kz>

9 Biyl «Zhastar parlamenti» zhobasy` iske qosylady. [This year the Youth Parliament project starts] [Elektrondyk resurs]. – Kiru rezhimi : <https://egemen.kz/article/113818-biyl-zhastar-parlamenti-dgobasy-iske-qosylady>

10 Volonter zhylyn zhariyalau turaly Kazakstan Respublikasy Prezidentinin 2019 zhylyg` 26 tamyzdagy № 135 Zharlygy. [About the announcement of the Year of the Volunteer Decree of the President of the Republic of Kazakhstan dated August 26, 2019 No. 135.] [Elektrondyk resurs]. – Kiru rezhimi : <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1900000135>.

Материал баспаға 26.06.23 түсті.

Г. М. Каппасова

Торайгыров университет,

Республика Казахстан, г. Павлодар.

Материал поступил в редакцию 26.06.23.

МОЛОДЕЖЬ КАК ОБЪЕКТ И СОЦИАЛЬНЫЙ СУБЪЕКТ ПОЛИТИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА

В данной статье рассматривается участие молодежи в политическом процессе. Вопрос участия молодых людей в политической жизни и в политическом процессе был всегда актуален. Но, в настоящее время, в условиях глобализации,

серьёзных миграционных перемещений, значительно возросшей образованностью молодых людей, новейшими суперсовременным средствами массовых коммуникаций, либерализацией политических режимов, роль этой возрастной группы несравнимо выросла и с ней приходится считаться политическим элитам практически всех стран мира. Повсеместное развитие молодёжных центров, альянсов, обмен обучающихся студентов по академической мобильности, активное участие в социальных сетях, включение их в предпринимательскую деятельность, в итоге повышают интерес молодых людей к политике, формируют у них свои собственные взгляды на власть, политику, перспективы развития своего государства и в, целом, формируют современную политическую культуру. Молодые люди начинают чётко понимать, что их активное участие в политической жизни своего государства в итоге помогает становлению политической и профессиональной карьере, вхождению в политическую элиту, более полной возможности самореализации, достижению своей определённой жизненной цели.

Можно сделать совершенно обоснованный вывод о том, что в настоящее время социально-политическая активность молодёжи способствует становлению гражданского общества, формированию действительно правового государства, а, следовательно, необходимо ещё более активно включать молодых людей в политический процесс государства.

Ключевые слова: государство, политика, молодежная политика, политическая модернизация.

G. Kappasova

Toraighyrov University,

Republic of Kazakhstan, Pavlodar.

Material received on 26.06.23.

YOUTH AS AN OBJECT AND SOCIAL SUBJECT OF THE POLITICAL PROCESS

This article examines the participation of young people in the political process. The issue of young people's participation in political life and in the political process has always been relevant. But, at present, in the context of globalization, serious migration movements, significantly increased education of young people, the latest cutting-edge means of

mass communication, the liberalization of political regimes, the role of this age group has grown incomparably and the political elites of almost all countries of the world have to reckon with it. The widespread development of youth centers, alliances, the exchange of students studying for academic mobility, active participation in social networks, their inclusion in entrepreneurial activities, as a result, increase the interest of young people in politics, form their own views on power, politics, prospects for the development of their state and, in general, form a modern political culture. Young people are beginning to clearly understand that their active participation in the political life of their state ultimately helps to establish a political and professional career, join the political elite, have a fuller opportunity for self-realization, and achieve their specific life goals.

It is possible to draw a completely reasonable conclusion that at present the socio-political activity of young people contributes to the formation of civil society, the formation of a truly legal state, and, therefore, it is necessary to involve young people even more actively in the political process of the state.

Keywords: state, politics, youth policy, political modernization, national idea.

Теруге 26.06.2023 ж. жіберілді. Басуға 30.06.2023 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

452 Kb RAM

Шартты баспа табағы 4,4.

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген: З. Ж. Шоқубаева

Корректорлар: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Тапсырыс № 4333

Сдано в набор 26.06.2023 г. Подписано в печать 30.06.2023 г.

Электронное издание

452 Kb RAM

Услпеч.л 4,4. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка: Шоқубаева З. Ж.

Корректоры: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Заказ № 4333

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

vestnik-humanitar.tou.edu.kz